

О.Ф. Приліпко

Військовий інститут Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ КЕЙСІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИХ ДИСЦИПЛІН В ХОДІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

В статті проаналізовано особливості застосування методу кейсів під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін курсантами вищого військового навчального закладу.

Автором визначається, що основне призначення методу кейсів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу полягає у формуванні у курсантів вміння вирішувати складні неструктуровані проблеми. Метод кейсів в порівнянні з традиційними методами навчання має ряд переваг: реалізація принципів проблемного навчання, формування навичок вирішення реальних ситуацій, формування навичок роботи в команді, набуття навичок презентації, формування уміння формулювати питання та знаходження аргументів у відповідь.

Ключові слова: *метод кейсів, типологія методу кейсів, кейси-випадки, кейси-вправи, кейси-прикладні, допоміжні та комплексні кейси.*

Вступ

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в українському суспільстві, вимагають від системи військової освіти постійного оновлення змісту, форм та методів взаємодії викладацького та змінного складу. В таких умовах особливої актуальності набуває проблема модернізації системи військової освіти, одним із шляхів якої є впровадження у навчальний процес вищого військового навчального закладу інноваційних педагогічних технологій. Останні представляють собою нові форми організації педагогічної діяльності і мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітній простір. Під педагогічними інноваціями розуміють сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації навчального процесу до нових суспільно-історичних умов [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками проблема використання кейсів у підготовці фахівців в галузі публічного адміністрування, економіки, права, техніки активно досліджується О. Шевченко, Ю. Сурміним, В. Середою, В. Горбачуком, Е. Зеєром, П. Шерметом, Л. Каніщенко та ін.

Грунтовного дослідження потребують особливості застосування методу кейсів при підготовці

майбутніх офіцерів під час опанування ними змісту професійно-орієнтованих дисциплін.

Метою статті є вивчення особливостей застосування методу кейсів на заняття з професійно-орієнтованих дисциплін в ході підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження

Останнім часом при викладанні професійно-орієнтованих дисциплін все частіше застосовують метод кейсів (Case Studies). Як відомо, цей метод був започаткований на початку ХХ століття в Гарвардській Школі Бізнесу. Остання відома своїм унікальним педагогічним досвідом. Так, у період з 1909 по 1919 рік під час навчання, учнів цієї Школи просили викласти конкретну ситуацію чи проблему, а потім проаналізувати її та дати відповідні рекомендації. У 1920 р. декан Дін Донхмен видав друком збірку завдань-кейсів, що сприяло переходу усієї системи навчання менеджменту в Гарвардській Школі на методику Case Studies [2].

Зазначимо, що поняття “кейсу” багатопланове. Як слушно зазначає Л. Рейнгольд, кейс – це:

1. Опис реальної ситуації.
2. “Шматок” реального життя.
3. Події, що реально відбулися в тій чи іншій сфері діяльності і описані авторами для того, щоб спровокувати дискусію в навчальній аудиторії.

4. “Моментальний знімок реальності”, “фотографія дійсності”.

5. Не просто правдивий опис подій, а єдиний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти ситуацію [2].

Case study, або аналіз конкретних навчальних ситуацій – метод навчання, призначений для вдосконалення навичок і отримання досвіду в наступних сферах: виявлення, відбір і вирішення проблем; робота з інформацією – осмислення значення деталей, описаних в ситуації; аналіз і синтез інформації і аргументів; робота з припущеннями і висновками; оцінка альтернатив; ухвалення рішень; слухання і розуміння інших людей – навички групової роботи [3].

Зауважимо, що в основу методу кейсів покладені концепції розвитку розумових здібностей. Суть даного методу навчання полягає у використанні конкретних випадків (ситуацій, історій, тексти яких називаються “кейсом”) для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень курсантами з певної професійно-орієнтованої навчальної дисципліни.

Цінність методу кейсів полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми. Кейс також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що безумовно є діяльним і ефективним в реалізації сучасних завдань системи військової освіти [4].

До переваг методу кейсів можна віднести: використання принципів проблемного навчання, тобто формування навичок вирішення реальних проблем; можливість роботи групи на єдиному проблемному полі, при цьому процес вивчення, по суті, імітує механізм ухвалення рішення в житті. Метод кейсів більше відповідає життєвій ситуації, ніж заучування термінів з подальшим їх переказом, оскільки вимагає не тільки знання і розуміння термінів, але і уміння оперувати ними, вибудовувати логічні схеми вирішення проблеми, аргументувати свою думку. Даний метод сприяє формуванню навичок роботи в команді, набуттю навичок презентації та проведення прес-конференції; уміння формулювати питання, аргументувати відповідь [5].

Відомо, що Н. Макіавеллі у класичній сьогоднішній праці “Державець”, рекомендував державним діячам, як у мирний, так і у воєнний час, активно займатися військовою справою, вивчати місцевість, моделювати різноманітні ситуації і знаходити з них оптимальний вихід [6].

Сьогодні дана порада відомого мислителя реалізується майбутніми офіцерами на заняттях з професійно-орієнтованих дисциплін. Зазначимо, що якісно підготовлений кейс сприяє виникненню на занятті дискусії, спонукає курсантів до використання реальних фактів під час моделювання різномані-

тних шляхів виходу з окресленої ситуації. Наведемо приклади використання різних типів методу кейсів в навчальному процесі курсантів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, відповідно до запропонованої European Case Clearing House (ECCCH) типології.

Так, *кейси-випадки*, це дуже короткі кейси, вони описують один випадок. Кейси цього типу можуть використовуватися під час лекції для демонстрації того або іншого поняття або як тема для обговорення. Їх можна швидко прочитати і, звичай, вони не вимагають від курсантів спеціальної підготовки до початку занять [7].

Зазначимо, що під час лекційних, а також семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни “Військова адміністрація”, яка викладається курсантам, що навчаються за спеціальністю “Правознавство”, в якості прикладів застосування чинного законодавства використовуються описи реальних ситуацій. Останні увійшли до “Збірника практичних завдань і вправ”. Кейси в даному збірнику розташовані відповідно до тем навчального плану. Це полегшує роботу військового педагога під час занять, а також стають у нагоді курсантам під час самостійного опанування змісту зазначеної дисципліни.

Аналізуючи зміст та проблему, які викладені в кейсі, майбутні юристи застосовують знання положень законів та інших нормативно-правих актів, що сприяє закріпленню вже набутих та оволодінню новими знаннями, уміннями та формами поведінки. Такі кейси сприяють розвитку та розширенню кола знань, сприяють формуванню алгоритму дій [8].

Допоміжні кейси. Основна мета такого кейса – передати інформацію. Це цікавіше, ніж традиційне читання або вивчення роздаткового матеріалу. Курсанти набагато краще сприймають інформацію, представлену у вигляді кейса, ніж якби вона була в звичайному документі. Типовий допоміжний кейс може бути використаний як основа, на базі якої обговорюються інші кейси [7].

Так, автори “Практичного курсу з вивчення іноземної мови...” пропонують курсантам, які навчаються на “немовних” спеціальностях, кейси, що сприяють вивченню іноземної мови, як культурного та соціального явища. Включені до “Практичного курсу...” кейси сприяють формуванню їх загальної культури та практичному оволодінню іноземною мовою, формуванню навичок у різних аспектах мовної діяльності [9; 11].

Кейси-вправи. Такі кейси дають майбутньому офіцеру можливість застосувати певні прийоми і широко використовувати матеріал кейсів, коли необхідний кількісний аналіз. Маніпулювати цифрами в контексті реальної ситуації набагато цікавіше, ніж робити прості вправи [7].

Зауважимо, що під час підготовки офіцерів за спеціальністю “Фінанси та кредит” використовуються кейси, які увійшли до “Збірника задач для проведення практичних занять із курсу “Грошове забезпечення військовослужбовців” [11]. Як зазначають укладачі збірника, кейси моделюють ситуації, які максимально наближені до реальних умов діяльності начальника фінансово-економічної служби військової частини.

Кейси складені з дотриманням дидактичного принципу “від простого до складного” і їх рішення вимагає від майбутніх офіцерів-фінансистів досконалішого опанування змісту навчальної дисципліни “Грошове забезпечення військовослужбовців”.

Кейси-приклади. Даний тип “кейсів” покликаний проаналізувати інформацію і виявити найважливіші зв'язки між різними складовими [7].

Цей вид кейсів зазвичай, використовується під час занять з майбутніми офіцерами-психологами під час практичних занять з дисципліни “Теорія та методика виховної роботи”. Автори даного навчально-методичного посібника пропонують найрізноманітніші методики вивчення індивідуально-психологічних якостей військовослужбовців та соціально-психологічних процесів, які відбуваються у військовому підрозділі [12]. Під час навчальних занять з даної дисципліни курсанти аналізують отриману інформацію та, застосовуючи такий базовий принцип психології як принцип детермінізму, встановлюють причини виникнення цих психічних та психологічних явищ. Даний вид кейсів вимагає від майбутніх психологів розробки рекомендацій щодо усунення негативних індивідуально-психологічних та соціально-психологічних явищ.

Комплексні кейси. Такі кейси описують ситуації, де значущі аспекти заховані у великій кількості інформації. Завдання курсанта – відділити важливі аспекти від малозначущих. Складність може полягати в тому, що виділені аспекти можуть бути взаємопов'язані [7].

Прикладом такого кейсу може слугувати завдання, які включені у підручник з “Військової топографії” [13]. Як слушно зазначає автор підручника, дисципліна “Військова топографія” є базовою у формуванні будь-якого офіцера як загальновійськового командира. Вона займає разом з тактикою, вогневою та спеціальною підготовкою гідне місце в системі командирської підготовки і має глибокі історичні корені. Кейси знаходяться в кінці кожного розділу. Так, зокрема, використовуючи вихідні дані, курсантам пропонується визначити відстань, показати прийоми і спуски, визначити найбільшу стрімкість місцевості на тих чи інших напрямках; використовуючи топографічну карту охарактеризувати населений пункт тощо [13].

За результатами власних досліджень та аналізу наукової та навчальної літератури психолого-педагогічного спрямування було:

1. *Визначено*, що метод кейсів – це метод навчання, в основі якого лежить використання конкретних випадків для спільного аналізу, обговорення та вироблення рішень з певної, в тому числі і з навчально-орієнтовної дисципліни вищого військового навчального закладу.

2. *З'ясовано*, що метод кейсів був започаткований на початку ХХ століття в Гарвардській Школі Бізнесу.

3. *Встановлено* переваги методу кейсів в порівнянні з традиційними методами навчання, це, зокрема: використання принципів проблемного навчання, що сприяє формуванню навичок роботи в команді та набуттю навичок презентації та проведення прес-конференції; уміння формулювати питання та аргументувати відповідь.

4. *Описано* типологію методу кейсів: кейси-випадки, кейси-вправи, кейси-приклади, допоміжні та комплексні кейси.

5. *Наведено* конкретні приклади застосування методу кейсів під час опанування змісту професійно-орієнтованих дисциплін курсантами вищого військового навчального закладу.

У подальшому наукових розвідок потребує дослідження ефективності застосування методу кейсів в порівнянні із традиційними методами, які активно застосовуються під час організації навчального процесу у вищому військовому навчальному закладі.

Список літератури

1. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: навч. посібник / Т.І. Туркот. – К.: Кондор, 2011. – 628 с.
2. Рейнгольд Л.В. За пределами CASE – технологий / Л.В. Рейнгольд // Компьютер. – 2000. – № 13. – С. 12-14.
3. Психологія і педагогіка. Проведення індивідуального заняття за методом аналізу конкретних навчальних ситуацій (case study): Навчально-методичний посібник. – Львів: ЛІБС УБС НБУ, 2012. – 145 с.
4. Ягодникова В. Кейс-метод (Case study) як форма інтерактивного навчання майбутніх фахівців [Електронний ресурс] / В. Ягодникова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2008/Pedagogica/25496.doc.htm.
5. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Електронний ресурс] / А. Долгоруков. – Режим доступу: http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600.
6. Макиавелли Н. Государь. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия / Н. Макиавелли. – М.: Мысль, 1996. – 639 с.
7. ECCH the case for learning [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ecch.com/educators/casemethod/resources/freecasesoverview>.
8. Військова адміністрація. Збірник практичних завдань і вправ / [І. Майоров, О. Петриченко]. – К.: РВЦ “Київський університет”, 1998. – 85 с.

9. Коржова О.М. Практичний курс з вивчення іноземної мови (військово-спеціальної мовної підготовки) для курсантів (студентів) 4 курсу за спеціальністю "Психологія" / О.М. Коржова. – К.: Вид. ПАЛІВОДА А.В., 2006. – 300 с.

10. Свистунова С.С. Практичний курс з вивчення іноземної мови для курсантів (студентів) 4 курсу за спеціальністю "Правознавство" (англійська мова) / С.С. Свистунова. – К.: Вид. ПАЛІВОДА А.В., 2006. – 308 с.

11. Медведев Ю.Б. Збірник задач для проведення практичних занять із курсу "Грошове забезпечення військовослужбовців" / Ю.Б. Медведев, С.М. Чмишенко, С.М. Льченко – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2002. – 55 с.

12. Теорія і методика виховної роботи: навчально-методичний посібник. – Київ, Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К.: КНУ, 2014. – 312 с.

13. Шмаль С.Г. Військова топографія: підручник / С.Г. Шмаль. – К.: Вид. ПАЛІВОДА А.В., 2008. – 328 с.

Надійшла до редколегії 13.02.2017

Рецензент: д-р пед. наук проф. О.В. Плахотнік, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ.

ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДА КЕЙСОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННЫМ ДИСЦИПЛИНАМ В ХОДЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ

А.Ф. Прилипко

В статье проанализированы особенности применения метода кейсов при изучении профессионально-ориентированных дисциплин курсантами высшего военного учебного заведения.

Автором определяется, что основное назначение метода кейсов в учебном процессе высшего военного учебного заведения заключается в формировании у курсантов умения решать сложные неструктурированные проблемы. Метод кейсов по сравнению с традиционными методами обучения имеет ряд преимуществ: реализация принципов проблемного обучения, формирования навыков решения реальных ситуаций, формирование навыков работы в команде, приобретение навыков презентации, формирование умения формулировать вопросы и нахождения аргументов в ответ.

Ключевые слова: метод кейсов, типология метода кейсов, кейсы-случаи, кейсы-упражнения, кейсы-примеры, вспомогательные и комплексные кейсы.

PECULIARITIES OF THE APPLICATION OF THE CASE METHOD FOR ACTIVITIES IN VOCATIONAL-SPECIFIED SCIENCES IN THE PREPARATION OF THE FUTURE OFFICERS

O. Prilipko

The article analyzes the peculiarities of applying the case method in the study of professionally oriented disciplines by cadets of a higher military educational institution.

The author determines that the main purpose of the case method in the educational process of the higher military educational establishment is to form the cadets' ability to solve complex unstructured problems. Case method in comparison with traditional teaching methods has a number of advantages: implementation of the principles of problem training, the formation of skills in solving real situations, the formation of teamwork skills, the acquisition of presentation skills, the formation of the ability to formulate questions and find arguments in response.

Keywords: case method, typology of case method, case cases, case studies-exercises, case studies, auxiliary and complex cases.